

In weer en wind

maandblad voor natuurliefhebbers

3de jaargang, nummer 7

Juli 1939. Inhoud:

Een dagje bij de vogels op „De Beer” (II: slot), door Simon de Waard * Juli en Augustus door Junius * Natuurbespiegelingen vóór anderhalve eeuw, door W. H. Dingeldein * Menyanthes trifoliata in de volksgeneeskunde (II: slot), door Chr. Stapelkamp * Wieren, door B. J. J. R. Walrecht * Met de camera de natuur in, door W. A. van Bezooijen * De plakker of stamuil, door ir J. J. Fransen * Terrarium (XIV), door H. Colenbrander * Aquarium (XIV), door J. van der Pas * Boekbespreking.

onder redactie van **Rinke Tolman** en **ds J. I. van Schaick**

Uitgave van W. L. & J. Brusse n.v. Rotterdam

Grote sterns, broedend tussen biestarwegras

Een dagje bij de vogels op „De Beer” (II: slot), door Simon de Waard

Met foto's van den schrijver.

Op De Beer broeden maar weinig meeuwen; twee of drie paren stormmeeuwen huizen in de voorduintjes en ongeveer een dertig kokmeeuwpaartjes nestelen, verspreid over het hele strand, tussen de visdieven in. Die enkele tientallen kokmeeuwlegsels zijn het overschot van de honderden, die er in het begin van het seizoen te vinden waren; de rest is geraapt. Werden de kokmeeuwen niét kort gehouden, dan had men hier vast en zeker binnen enkele jaren een kolonie van duizenden paren en dan zouden de sterns en de weidevogels, die toch al vaak met tegenspoed te kampen hebben (stormachtig weer, langdurige droogte), helemaal geen kans meer krijgen, om hun jongen groot te brengen en zodoende gedoemd zijn op de duur te verdwijnen. En dát wil men natuurlijk voorkomen!

Als we geruime tijd gelopen hebben, komen we aan een mooi groen, in hoofdzaak met

bloembiezen begroeid, gedeelte. Hier op deze strandweide bevindt zich de plek, waar de kemphanen ieder voorjaar hun schijngevechten houden. We treffen het, dat er juist een stuk of tien van deze vogels bezig zijn. Met wijd uitgespreide kraag en fier opgerichte koppluimen rennen ze dooreen, tot ze alle hun tegenstander gevonden hebben. Een keer of wat draaien ze nog uitdagend om elkaar heen en dan gaat het er op los. Onder hevig gefladder springen de kleurige vechtersbazen tegen elkaar op, telkens weer opnieuw, tot de strijd plotseling gestaakt wordt. Sommige gaan nu hun veren ordenen, andere dreutelen wat rond, maar na een korte pauze begint de voorstelling opnieuw. Merkwaardige vogels toch!

In de buurt van de kemphanen zijn nu geen vrouwtjes te bekennen. Toch bezoeken ze óók wel eens de kampplaats, zij het met een aangamer doel dan om te vechten; de kemp-

hennetjes komen er namelijk om een echtgenoot op te doen. Zoals bekend, is de liefde van deze vogels er geen van een bestendige soort; bij ieder bezoek aan de „huwelijksmarkt” maken de wijfjes weer opnieuw keus uit de schare van aanbidders. De kemphen doet dus aan veelmannerij, een huwelijksvorm, die we evenals de veelwijverij maar weinig bij de vogels aantreffen; de meeste soorten leven monogaam.

Als we ons na een poosje in de richting van de kampplaats begeven, nemen de kemphanen al gauw de vlucht en dan zien we ook een paar hennetjes opvliegen, die daar in de omgeving zaten te broeden. De Jager heeft ze goed in het oog gehad en hij kan ons zodoende spoedig enkele nesten tonen. De eieren zijn, evenals bij de tureluur (waarvan er hier ook enkele broeden), onder een koepeltje van gras verborgen. Hoe zo'n koepeltje ontstaat, heb ik goed kunnen zien, toen ik eens in een schuilhutje bij het nest van een kemphen zat. Om de broedende vogel goed te kunnen fotograferen, had ik het gras aan één kant van het nest een beetje plat gedrukt, maar reeds een kwartier, nadat het kemphenetje op de eieren was teruggekeerd, had zij met haar snavel het gras weer keurig over zich heen gebogen, zodat er bijna niets meer van de vogel te zien was. De foto's, die de kemphen (trouwens ook de tureluur, de grutto en nog vele andere) op een open nest zittend weergeven, bieden dus eigenlijk geen natuurlijk beeld!

We verlaten nu de strandvlakte en gaan dan door de duinen naar het zuiden. Bij elk duin, dat we overklimmen, stichten we verwarring onder de talrijke konijntjes; naar alle kanten zien we hun korte, witte pluimstaartjes tussen de helm wegdansen. Die aardige knagertjes hebben heel wat op hun geweten; niet alleen maken ze door het kris en kras ondergraven van de zandheuvels, dat deze instorten en gaan verstuiven, maar bovendien vreten zij de bloeiaren en soms ook de wortels van de helmplanten af, zodat de duinen, verstoken van de hulp dezer prima zandbinders, zich niet kunnen herstellen. Men heeft nu enige stuifduingroepen omrasterd en, na de konijnen eruit verwijderd te hebben, met helm beplant. Bovendien heeft men die groepen onderling nog door met helm en riet versterkte zanddijkjes verbonden, en zo is er dus kans, dat we in de naaste toekomst hier weer een rij van dicht begroeide duinen zullen krijgen.

We komen nu aan de zuidkant van De Beer bij de Brielse Maas, waar de zon blinkt en schittert in de vele plassen, die hier van de vloed op de slikken zijn blijven staan. Tegen deze lichte achtergrond tekenen zich de silhouetten

af van talloze rustende en voedselzoekende vogels; evenals aan de Waterweg zien we berg-eenden, verschillende soorten meeuwen, schol-eksters, tureluurs, kluten en wulpen en nog een massa kleine waadvogeltjes, waarschijnlijk bontbekken en strandplevieren, maar er kunnen ook wel enkele bonte strandlopers en steenlopers bij zijn, want die overzomeren geregeld op De Beer.

Op een der laatste hoge duinen zoeken we een mooi plekje uit om even te rusten en tegelijk de inwendige mens te versterken. We hebben nu een prachtig uitzicht over de uitgestrekte slikken en schorren en de brede riviermond. Aan de overkant zien we de duinen van Voorne en wanneer we de blik wat meer naar rechts wenden, ontwaren we nog juist iets van het Oostvoornse strand, waar tussen de kleurige tentjes en huisjes een vrolijk beweeg is van zee-en-zonminnende mensenkinderen.

Van onze hoge uitkijk af hebben we tevens een goed gezicht op de in de nabijheid gevestigde grote-sternkolonie. Zoals bekend houden alle sterns ervan om in gezelschap te broeden, maar bij geen enkele soort is die kolonievorming toch zó ver doorgevoerd als bij de grote sterns; de nesten liggen in de regel nog geen halve meter van elkaar, zodat de vogels dus „mannetje aan mannetje” zitten te broeden. De lage duinen schuin voor ons zijn dan ook als met een wit kleed bedekt. Hier nestelen wel een kleine tweeduizend paartjes; een tweede kolonie, van enkele honderden vogels, bevindt zich meer naar de zeekant en nog een derde nederzetting, ook een paar honderd stuks tellend, zijn we daarstraks in de verte op het strand gepasseerd.

Die grote sterns zijn in het begin van de broedtijd zo'n beetje het zorgenkind van den opzichter; ze laten dan namelijk o zo gauw hun legsel in de steek. Indertijd betrapte De Jager, juist in die kritieke periode, een paar jongelui, die al geruime tijd in de grote-sternkolonie rondgelopen hadden; de onvoorzichtige luitjes werden onmiddellijk van het terrein verwijderd, maar het kwaad was reeds geschied: de volgende dag bleken er meer dan honderd nesten verlaten te zijn. Gelukkig hebben die vogels toen niet de wijk naar andere oorden genomen, maar zijn ze een paar honderd meter verder weer opnieuw gaan nestelen, zodat dit avontuur nog goed afliep.

Nu de vogels reeds weken zitten te broeden, levert een kort bezoek absoluut geen gevaar meer voor verstoring en als we na een poosje onze wandeling hervatten, is de eerste gang dan ook naar de grote-sternkolonie. Als we dichtbij gekomen zijn, vliegt de hele troep van

Kluut bij zijn nest

honderden en honderden vogels tegelijk op en terwijl we dan even toeven, om de nesten met de twee prachtig getinte eieren te bekijken, blijft de ganse zwerm onder een geweldig gekrijs boven ons kringen; prachtig steken de blanke, rankgewiekte vogels af tegen het wolkenloos blauw.

Hier aan de zuidkant bevindt zich nog een andere belangrijke kolonie; op de lange, smalle schelpenbank, die zich in oostelijke richting achter het riet- en biezemoeras uitstrekt, nestelen namelijk een kleine vierhonderd paren kluuten. Een week of wat geleden hebben we de nesten nog bekeken, maar nu er al een massa eieren uitgekomen zijn, mogen we de schelpenbank niet meer op, want dan zouden de jonge kluutjes, die daar nog rondlopen, aan de haal gaan en mogelijk door de zilvermeeuwen gegrepen worden. We vergenoegen er ons dan ook mee, de enkele legsels te bekijken, die aan het begin van de schelpenstrook liggen. Naar de eigenaars behoeven we niet te zoeken: onder voortdurend geroep van „kluut, kluut, kluut” komen de verontruste vogels telkens boven ons kringen. Af en toe strijkt er één van die kluten neer en dan zien we de vogel met uitgespreide vleugels in allerlei wonderlijke houdingen over de schelpen rondwaggelen, een manier van doen, die veel gemeen heeft met hetgeen de pleviertjes op het strand vertoonden, toen zij ons uit de buurt van hun nest trachten te lokken; de bedoeling is dan ook dezelfde.

Het merkwaardigst aan deze sierlijke, wit en zwart getekende vogels is wel de lange, dunne,

omhoog gebogen snavel; je vraagt jezelf af, hoe een dier met zo'n onpractisch lijkende bek aan de kost moet komen. Maar wanneer we een van de vele kluten, die — al of niet van jongen vergezeld — daar in de plassen op het slik aan het voedselzoeken zien, eens in de kijker nemen, wordt het raadsel opgelost. De vogel pikt niet met zijn snavel, maar hij mááit ermee door het water en het weke slik en bemachtigt op deze wijze allerlei microscopisch grut, dat daarin huist, zoals kleine soorten kreeftjes en krabbetjes, slakjes, wormpjes, ook wel viskuit, enz., enz. De kluut is dus een plankton-eter.

Van de zuidkant komend, gaan we nu achter de duinen om weer terug. Eerst trekken we langs het riet- en biezemoeras, waar de bruine kiekendieven, die we hier en daar zien jagen, hun nesten hebben en dan belanden we al spoedig bij het Breed, een grote, grazige vlakte, waar tal van weidevogels huizen. Omdat dit terrein na de broedtijd beweid wordt, is het geheel met een heining van prikkeldraad omgeven; gewoonlijk schuiven we er onszelf onderdoor of anders klauteren we er overheen, maar daar beide manieren voor sommige leden van het gezelschap moeilijkheden opleveren, zetten we koers naar het grote hek, dat een meter of zestig verder uitnodigend openstaat. Zolang we nog langs de stekelige versperring wandelen, blijft het vrij rustig op het weiland erachter, maar nauwelijks zijn we het hek door, of tal van vogels gaan onder luid misbaar de lucht in: de immer waakzame Kieviten het eerst, dan

Broedende grutto

de tureluurtjes en de grutto's; het is een geschreeuw, een gefluit en gejammer van je welste. Een paar scholeksters mengen zich ook met hun schelle stemmen in het koor en als we wat verder op het land een smal kreekje passeren, laten de enkele paartjes kluten, die hier hun domicilie hebben, zich evenmin onbetuigd. Daar tussendoor klinkt nog het getiere-lier van de leeuweriken en het gepiep en gesjielp van graspiepers en gele kwikstaartjes.

Af en toe gaan ook kempennetjes voor ons op, maar hún stemgeluid krijgen we niet te horen; dáárvoor zouden we er toevallig een op het nest moeten verrassen. Bij zo'n gelegenheid namelijk — en ook wanneer de jongen in onmiddellijk gevaar verkeren — levert het kempennetje door het uitstoten van korte, hese kreten het bewijs, dat zij niet helemáál stom is.

Ongetwijfeld hebben de meeste van de weidevogels hier al jongen, maar dat kleine goed weet zich zo uitstekend te verbergen, dat het wel een wonder mag heten, dat we er toch enkele te zien krijgen. Twee keer vinden we een stel Kievitjes en dan nog een drietal jonge grutto's, donzige speelgoedvogeltjes met grappig hoge pootjes. Bovendien hebben we bij een kromming van het kreekje nog een ontmoeting met een tureluurtje, dat, hoewel het de kinderschoenen toch al bijna ontwassen is, nog geen begrip van gevaar schijnt te hebben, want het blijft doodkalm in het ondiepe water rondscharrelen, terwijl wij met z'n allen op enkele meters afstand staan toe te kijken.

Aan het einde van het Breed gaat het gezelschap, na De Jager hartelijk voor zijn prettige leiding bedankt te hebben, uiteen; over enkele uren zullen we elkaar bij het bootje weer terug zien. De meesten begeven zich zolang naar de duinen en de weilanden rond de Vlierlaan, maar wij zoeken ons heil in oostelijke richting. Eerst wandelen we door een fraai terrein met lage, dichtbegroeide duintjes, waar jachtopzichter Pols de schepter zwaait, en dan komen we aan het weide- en akkergebied, dat bij de Scheurpolder-hoeve behoort. Die weiden zijn thans wit en geel gekleurd door duizenden madeliefjes en boterbloemen; gulden sterren van het zilverschijn blinken er tussen het kortgegraasde gras en ook prijkt er de reigersbek met tal van kleine, rose-rode bloempjes. In de hoge, drassige gedeelten brengen de orchideeën fleur en glans; hier pronken de handekenskruiden met dichte aren van sierlijke, paarse bloempjes. Op de zandige hoogten langs de duinrand zijn het weer andere kinderen van Flora, wier tint en vorm het oog bekoren; daar kleuren ogentroost en gamander-ereprijs hele plekken rose en blauw en spreiden honderden akkerhoornbloemen een kleed van witte kelkjes.

Maar óók kunnen we hier weer genieten van een druk vogelleven, want bijna alle soorten van het Breed vinden we er — zij het in kleiner aantal — terug.

En in dit wondere gebied, temidden van de bloemen en de vogels, brengen we de tijd door, die ons voor de thuisreis rest.